

Iran na progu wojny. Bliskowschodnie ambicje Japonii

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

komentarz

07/2019

www.csm.org.pl

dr Bruno Surdel

ekspert CSM, politolog i historyk,
doktor nauk humanistycznych.
Absolwent Uniwersytetu
Warszawskiego. W latach 2011 -
2016 wykładowca Uniwersytetu Zirve
w Gaziantep - Turcja. Kilkakrotnie -
wizytujący profesor w: Chińskiej
Akademii Nauk Społecznych w
Pekinie - National Institute of
International Strategy; w Szanghaju:
Shanghai International Studies
University, oraz w Renmin University
(Pekin).. Prowadzi badania z zakresu
bezpieczeństwa międzynarodowego
w obszarze Turcja - Bliski Wschód -
Chiny (w tym, islam polityczny,
terroryzm). Zajmuje się też inicjatywą
Nowego Jedwabnego Szlaku.

28-29 czerwca Premier Japonii Shinzo Abe był gospodarzem kolejnego szczytu najbardziej uprzemysłowionych krajów świata (G20) w Osace. Jego zaś wizyta w Teheranie miała przygotować przedpole do próby załagodzenia konfliktu między Iranem a USA. Jednak już 2 lipca Iran złamał część swoich zobowiązań wynikających z JCPOA – umowy nuklearnej z mocarstwami.

Tymczasem 13 czerwca, przed spotkaniem premiera Japonii z Najwyższym Przywódcą Islamskiej Republiki Iranu, Ajatollahem Ali Chamenei, zaatakowano w cieśninie Ormuz dwa tankowce z ładunkami dla Japonii.

Kto stoi za tą akcją: sam Iran czy inne państwo, i czy czeka nas kolejna wojna na niestabilnym Bliskim Wschodzie?

IRAN NA PROGU WOJNY. BLISKOWSCHODNIE AMBICJE JAPONII

| dr Bruno Surdel

2

W Zatoce Omańskiej zostały zaatakowane dwa tankowce: norweski Front Altair, płynący z ładunkiem nafty z Emiratów Arabskich w kierunku Tajwanu, i japoński Kokuka Courageous, zmierzający z ładunkiem metanolu dla Mitsubishi Gas Chemical z Arabii Saudyjskiej do Singapuru. Ataki stanowią niejako kontynuację „wojny z tankowcami” rozpoczętej 12 maja w pobliżu emirackiego portu Fudżajra. Dwa tankowce saudyjskie, jeden emiracki i jeden norweski stały się wtedy celem ataku, którego sprawców – podobnie jak w przypadku incydentu z 13 czerwca – zapewne nigdy nie uda się ustalić z całkowitą pewnością.

Waszyngton w obydwu przypadkach obarcza winą Teheran, a reżim irański – sojuszników USA w regionie: Arabię Saudyjską, Zjednoczone Emiraty Arabskie oraz Izrael. Japoński właściciel tankowca Kokuka zdaje się nie potwierdzać amerykańskiej wersji o ataku za pomocą min przez Irańską Gwardię Rewolucyjną i mówi o użyciu pocisków.

Dlaczego Japonia?

Napięcie w relacjach między Iranem a USA rośnie od czasu wycofania się Stanów Zjednoczonych w maju ubiegłego roku z tzw. JCPOA – umowy międzynarodowej, mającej okiełznać nuklearne ambicje Republiki Islamskiej. Pomimo czynionych wysiłków, jej pozostałym sygnatariuszom - Francji, Niemcom i Wielkiej Brytanii, a zbiorowo: Unii Europejskiej – nie udało się zmienić stanowiska Waszyngtonu. Zaangażowanie się Tokio w tak trudną mediację (sam termin „mediacja” jest odrzucany w tym kontekście przez Tokio), wynikają z dwóch powodów.

Powód pierwszy to japońskie interesy energetyczne w regionie. Przez cieśninę Ormuz przepływa duża część surowców sprowadzanych przez Japonię, w tym 80 proc. ropy i gazu. W skali globalnej transportuje się tamtędy ponad 20% surowców energetycznych. Dalsza eskalacja i ewentualna wojna pomiędzy USA, Arabią Saudyjską, Emiratami a Iranem może doprowadzić do kolejnego po latach 1970-ch global-

IRAN NA PROGU WOJNY. BLISKOWSCHODNIE AMBICJE JAPONII

| dr Bruno Surdel

3

nego szoku energetycznego i byłaby poważnym ciosem dla gospodarki nie tylko Japonii, ale całej Azji Wschodniej, w tym (co warto przypomnieć) Chin, uwikłanych w konflikt handlowy i technologiczny z administracją prezydenta USA, Donalda Trumpa.

Powód drugi to pozycjonowanie się Tokio na międzynarodowego mediatora, gotowego spieszyć z „misjami dobrych usług”. Zaangażowanie Japonii to zatem naturalna część programu politycznego premiera Shinzo Abe – ujęta w języku angielskim jako „Japan is back”. Strategia ta ma swoje granice, i jest nią w przypadku Iranu partnerstwo Pekin – Teheran – Moskwa, choć trzeba przyznać, że tylko dyplomacja japońska może z jakimkolwiek sukcesem rozmawiać jednocześnie z Teheranem i Waszyngtonem.

Shinzo Abe jest pierwszym szefem japońskiego rządu od 1978 roku, czyli ponad 40 lat, który pojechał do Teheranu. Nie ma pewności, kto go skłonił do tej wizyty. Z jednej strony mógł to być prezydent Stanów Zjednoczonych (bądź ktoś z

jego doradców), a konsultacje w tej sprawie odbywały podczas wizyty Trumpa w Japonii pod koniec maja tego roku. Z drugiej, w połowie maja – tuż przed wizytą amerykańskiego prezydenta – do Tokio przyjechał minister spraw zagranicznych Iranu, nie można więc wykluczyć, że rozmowy dotyczyły też tego wątku, choć Teheran stanowczo zaprzecza.

Co teraz?

Ajatollah Ali Chamenei oficjalnie odrzucił niesione przez premiera Japonii rzekome przesłanie negocjacyjne od prezydenta Trumpa. Argumentował, że „mądry i dumny naród” nie może negocjować „pod presją”. To stały element dyplomacji irańskiej, wynikający z rzeczywistej dumy narodowej, ale i lęku przed „utrata twarzą”, tak charakterystycznego dla kultury Iranu. Ważniejszą jednak przyczyną odrzucenia rozmów z Waszyngtonem jest przekonanie, że ewentualny nowy deal z Donaldem Trumpem skończy się jak ten z Barackiem Obamą - czyli fiaskiem.

IRAN NA PROGU WOJNY. BLISKOWSCHODNIE AMBICJE JAPONII

| dr Bruno Surdel

4

Oficjalnie, Teheran śledzi uważnie negocjacje prezydenta USA z reżimem w Korei Północnej, i twierdzi, że to nie da nadziei na trwałość jakiegóż ewentualnej nowej umowy pomiędzy USA a Iranem. W kuluarach wiadomo natomiast, że rządzący Iranem reżim ajatollahów walczy o przetrwanie, bo sytuacja gospodarcza się pogarsza. Z „żelaznego uścisku” Trumpa nie uwolni Iranu ani Rosja ani nawet Chiny, które pragmatycznie ograniczają swoje interesy z tym państwem, unikając otwarcia kolejnego frontu w relacjach z USA. Międzynarodowe sankcje wzmacniają nacjonalizm Irańczyków, ale jednocześnie zwiększają niezadowolenie społeczne, co uderza w reżim. Galopująca inflacja towarzyszy dramatycznemu spadkowi eksportu ropy naftowej, którego wartość spadła o 60% od kwietnia 2018 r. z 2,5 mln baryłek dziennie do 1 mln.

Co więcej, w maju b.r. Stany Zjednoczone anulowały swoją czasową „zgodę” na handel ropą i ropopochodnymi pomiędzy Iranem a Turcją, Chinami, Indiami, Japonią i

Koreą Południową, co ma przyczynić się do zgnięcia gospodarki Iranu i zmuszenia władz tego kraju do przystania na warunki Waszyngtonu.

Kluczowe dla przyszłości Iranu będą najbliższe miesiące. Dopiero wtedy się okaże, czy mimo oficjalnych zaprzeczeń i fiaska misji premiera Abe, mediacja Japonii przyniosła skutki. Jeśli nastąpi odwilż w relacjach USA – Iran, będzie to oznaczało, że „Japan is back”.

Tymczasem jednak nic nie wróży sukcesu, gdyż 2 lipca Teheran zaczął wzbogacać uran ponad normy wynikające z JCPOA, a następnego dnia zapowiedział, iż będzie wzbogacać go aż do skutku. To niezbyt fortunny szantaż wymierzony przede wszystkim w europejskich sygnatariuszy układu nuklearnego (Francję, Niemcy i Wielką Brytanie) oraz Unię Europejską jako taką. Europa uruchomiła już w lutym 2019 r. mechanizm umożliwiający w ograniczonym zakresie niedolarowy handel ropą i innymi produktami (INSTEX). Jednak – zdaniem

IRAN NA PROGU WOJNY. BLISKOWSCHODNIE AMBICJE JAPONII

| dr Bruno Surdel

5

Iranu - INSTEX nie przynosi wymiernych rezultatów dla gospodarki Iranu, a jego Najwyższy Przywódca Ali Chamenei odrzuca rozwiązania zaproponowane przez Europejczyków, oskarżając ich o złe intencje i oszustwo.

Druga – równie istotna sprawa związana z Iranem i interesami USA oraz Izraela – to wyparcie bądź przynajmniej ograniczenie wpływów Teheranu w Syrii. To może się w części powieść, gdyż podobne zamiary ma nie tylko Izrael, ale również Rosja – taktycznie sprzymierzona z Iranem w konflikcie syryjskim. Co znamienne, to w Jerozolimie toczyły się pod koniec czerwca w tej sprawie rozmowy pomiędzy Waszyngtonem, Moskwą a Tel Awiwem. Wykazały one, że także Moskwie zależy na osłabieniu pozycji Iranu w Syrii.

Wydarzenia następujące po incydencie z tankowcami, w tym przede wszystkim zestrzelenie przez Irańczyków amerykańskiego drona nad Cieśniną Ormuz, i ‘bluff’ prezydenta Trumpa z niedoszłym do skutku

bombardowaniem celów w Iranie, nie wróżą dobrze.

Pomimo wszystko, napięcia pomiędzy Iranem a Zachodem – w tym szczególnie Waszyngtonem - nie powinny doprowadzić do kolejnej wojny na Bliskim Wschodzie. Prezydent Trump siedł po prezydenturę z hasłami zakończenia konfliktów w tym regionie a nie ich eskalacji. Rozpoczynająca się kampania przed następnymi wyborami prezydenckimi nie sprzyja wikłaniu się USA w działania wojenne z Iranem.

Z drugiej strony, niebezpieczeństwo istnieje, i polega ono nie tylko na „jastrzębiach” pośród doradców ds. bezpieczeństwa w Białym Domu czy niepopartych realną siłą szumnych deklaracjach płynących z Teheranu. Wojna może wyniknąć z czystego ‘przypadku’, a czerwoną linią byłby ewentualny atak na żołnierzy amerykańskich w regionie.

Jednak prezydent Trump zdaje się preferować symboliczne, precyzyjne i jednorazowe uderzenia – jak te w Syrii po ataku przez reżim Assada na cywilów, w tym dzieci - bro-

IRAN NA PROGU WOJNY. BLISKOWSCHODNIE AMBICJE JAPONII

| dr Bruno Surdel

6

---

nią chemiczną. Trzeba przy tym pamiętać, że okoliczności, w tym wspomniany „przypadkowy” rozwój sytuacji, mogą jednak zmusić Waszyngton do zdecydowanego działania.

Warto przy tym zdawać sobie sprawę z tego, że militarna konfrontacja pomiędzy Waszyngtonem, jego sojusznikami a Teheranem przyniosłaby dla regionu skutki dużo bardziej dramatyczne niż konsekwencje inwazji na Irak w 2003 r. Dla Europy oznaczałoby to też nową falę uchodźców. A na to Unia Europejska nie jest przygotowana.

CSM jest niezależnym, pozarządowym ośrodkiem analitycznym zajmującym się polską polityką zagraniczną i najważniejszymi problemami polityki międzynarodowej. Fundacja została zarejestrowana w 1996 r. CSM prowadzi działalność badawczą i edukacyjną, wydaje publikacje, organizuje konferencje i spotkania, uczestniczy w międzynarodowych projektach we współpracy z podobnymi instytucjami w wielu krajach. Tworzy forum debaty i wymiany idei w sprawach polityki zagranicznej, relacji między państwami oraz wyzwań globalnego świata. Działalność CSM jest adresowana przede wszystkim do samorządowców i przedsiębiorców, a także administracji centralnej, polityków, dyplomatów, politologów i mediów. Od 2009 r. CSM jest uznawany za jeden z najlepszych think tanków Europy Środkowo-Wschodniej w badaniu „The Leading Public Policy Research Organizations In The World” przeprowadzanym przez Uniwersytet Pensylwanii.

Centrum Stosunków Międzynarodowych ul. Mokotowska 1, 00-640 Warszawa t: +48 22 628 20 04

 www.twitter.com/CIR_CSM

 www.facebook.com/CIR.CSM

CENTRUM
STOSUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH